

Het boekdeel wordt besloten met een verhandeling „Ueber den „Ursprung der Herzbewegungen und die physiologischen Eigenschaften der grossen Herzvenen des Frosches” eveneens van de hand van ENGELMANN. Hierin wordt medegedeeld, hoe aan de ostia venosa van het kikvorschenhart aanhoudend, — niet periodiek, — een irritatieoorzaak wordt geproduceerd. Daar in de vaatwanden der groote venae geen gangliëncellen voorkomen, moeten in die wanden de spiervezelen zelve *automatisch prikkelbaar* zijn. De voortdurende irritatie geeft alleen daarom tot rhythmische contracties aanleiding, omdat gedurende den toestand van contractie de contractiliteit en het geleidingsvermogen der spiervezels zijn verminderd. De automatisch verwekte contractie plant zich van vezel op vezel door het geheele hart voort, zoodat de uitspraak gewettigd is, dat de normale hartswerking *in haar geheel* van zuiver myogenen aard moet zijn. De invloed van zenuwen op de frequentie der hartslagen kan volgens Schr. zóó worden opgevat, dat de accelerator de automatische spieren aan de ostia venosa sneller doet kloppen, de vagus echter de geleiding van de eene spiervezel naar de andere ergens, bijv. aan de grens van voorkamers en kamers of van sinus venosus en voorkamers bemoeilijkt.

Wanneer door de een of andere oorzaak, bijv. een kunstmatig aangebrachten prikkel, de regelmatige hartswerking wordt gestoord, behoeven geen zenuwen in functie te worden gesteld, om den normalen rhythmus te doen wederkeeren. De automatisch werkende spiervezelen zijn hiertoe doorgaans voldoende. Is de oorsprong der onregelmatigheid in de groote hartvenae of in den sinus gelegen, dan kloppen de voorkamers reeds merkbaar minder onregelmatig dan de sinus, terwijl de kamer nog de minste onregelmatigheid vertoont. Schr. bewijst, dat bij deze regeling zenuwwerking is buitengesloten, dat zij dus myogeen moet worden genoemd. W. EINTHOVEN.

INGEZONDEN.

HET VOORSTEL C VAN DE AFDEELING ROTTERDAM EN O.

„De Algemeene Vergadering der Ned. Maatschappij tot bevordering der „Geneeskunst spreke als haar oordeel uit, dat *de wijze van afnemen* der examina voor heilgymnastiek en massage, zooals dit tot nu toe geschied is „door sommige geneeskundigen, die zich hebben laten inschrijven als buitengewone leden van het Genootschap ter beoefening der Heilgymnastiek in „Nederland, afkeuring verdient.”

Aldus luidt het voorstel, ingediend ten gevolge van de nadere kennismaking met n°. 9, Jaargang 1896 van het *Maandschrift gewijd aan de Heilgymnastiek*. Wil de Algemeene Vergadering een oordeel kunnen uitspreken, dan dient zij geheel op de hoogte van de zaak te zijn, niet minder de Afdeelingen, waarin de voorstellen worden besproken en de afgevaardigde zijn mandaat ontvangt.

Daarom achtten wij — vormende de examen-commissie, waaraan voor 1896 nog twee plaatsvervangende leden waren toegevoegd — het noodig reeds van te voren die inlichtingen te verstrekken, welke zeer zeker voor een juist en billijk oordeel noodzakelijk zijn.

De wijze van afnemen van het examen moet worden afgekeurd; wij hebben dat examen afgenomen op die wijze, welke ons de beste toescheen, wij maakten in der tijd mede het examenprogram op, aan ons dus de verdediging van onze wijze van handelen. Uit de toelichting van het voorstel is duidelijk, waarop zich het oordeel van de Afd. Rotterdam in hoofdzaak grondt.

1°. Op de op het examen gestelde vragen.

2°. Op het Jaarverslag van den Secretaris van het genootschap.

Ad I. In het algemeen gelooven wij, dat het niet mogelijk is een examen te beoordeelen naar de gestelde vragen, maar dat men daarbij ook moet kennen de gegevene, of beter nog, de verlangde antwoorden.

Een gelijkkluidende vraag zal door een medicus en door een heilgymnast geheel verschillend worden beantwoord en moeten worden beantwoord.

In het bijzonder — in casu — is het zeer zeker *onmogelijk* om de wijze van afnemen van het examen te beoordeelen zonder andere gegevens, dan die welke n°. 9 van het *Maandschrift* oplevert. Slechts die vragen, welke aan alle candidaten gesteld zijn — de vragen voor het *schriftelijk* gedeelte — mogen een maatstaf uitmaken, alle andere vragen, zooals zij gedurende het mondeling examen, *zonder eenig nader verband*, alles behalve volledig, door den Secretaris, gedurende één dag, zijn opgeteekend, hebben slechts waarde voor hen, die het examen bijwoonden (vele leden van de vereeniging en enkele belangstellenden, aspirant leden) 1).

Nog komt daarbij, dat het meerendeel der examinandi bestond uit leden der vereeniging, die òf in de vergaderingen, òf in het *Maandschrift* over verschillende onderwerpen hadden gesproken of geschreven en daardoor aan ons bekend, ons de gelegenheid openden om vragen te doen op genoemde onderwerpen betrekking hebbende. Verder zijn er verschillende vragen gedaan, naar aanleiding van ons bekende feiten, voorgekomen in de praktijk der leden.

Het examen toch, zooals het thans twee jaren heeft plaats gehad, draagt een *bijzonder* huishoudelijk karakter, wat men zal begrijpen wanneer men weet, dat bij de 18 geëxamineerden in 1895 en 1896 slechts drie het examen deden, volgens het Reglement, als toelatingsexamen tot het lidmaatschap van het genootschap, en dat van deze drie nog een werd afgewezen. Alle anderen waren reeds lid, toen besloten werd tot een toelatingsexamen, zij *behoefden* het dus niet te doen.

Wij zouden te uitgebreid worden door alle in de toelichting bij het voorstel Rotterdam in groepen gesorteerde vragen na te gaan.

De eerste groep zal moeten bewijzen, dat wij veel te hoog in onze eischen gingen, wat duidelijk schijnt door het: zou een Hoogleraar deze alle aan

1) Ook bij het examen in 1895 noteerde de Secretaris en plaatste hij zijn aantekeningen in een meer gelukkigen vorm in het *Maandschrift*, (zie *Maandschrift*, n°. 12, 1895.

een candidaat-arts durven vragen? Is dit een maatstaf? zal niet elk candidaat-arts niet meer, dan thans in den regel het geval is, voorbereid op het examen verschijnende, zonder twijfel een onvoldoend examen in heilgymnastiek afleggen? Wat weet hij van proportieleer, van houdingstypen, van manueele en machinale behandeling, enz.? De Hoogleeraar zal het niet vragen omdat hij het billijkerwijze niet kan eischen.

De tweede groep, een drietal vragen, moet bewijzen, dat wij den heilgymnast stellen naast en boven den medicus. Uit de eerste vraag blijkt dat zeker niet, de heilgymnast, tevens gymnastiekonderwijzer, dient daarover een oordeel te hebben.

Op de tweede vraag (onvolledig weergegeven; er moet nog volgen: „om te „masseeren”) was het juiste antwoord: met den voet en mijn handen te wasschen!

De derde vraag is gedaan naar aanleiding van een speciaal geval, zooals er helaas voorkomen, meer dan men denkt. Een medicus zendt een patiënt voor massage waarbij deze behandeling is gecontra-indiceerd — een tuberculose van het kniegewricht, een osteosarcom van den femur, om een paar feiten te noemen — wat moet de heilgymnast, indien hij deze contra-indicatie herkent, doen? Hierop doelt de vraag en het bevestigend antwoord lokte deze tweede vraag uit. Het antwoord hierop werd zeer juist gegeven: met den dokter spreken en overleggen, zonder dat de patiënt het verschil in meening bemerkt.

Een derde groep moet bewijzen, dat wij aan de geslaagden de volledige bevoegdheid verstrekken willen tot uitoefening der genees- en heilkunde in den geheelen omvang. Het antwoord door de Afd. Rotterdam op de eerste vraag gegeven bewijst wat wij boven memoreerden, dat medicus en heilgymnast op dezelfde vraag een verschillend antwoord zullen geven. Om hetzelfde antwoord te krijgen zouden wij aan den medicus moeten vragen: welke locale (skoliose) behandeling zoudt gij hier in de eerste plaats toepassen? De beide volgende vragen werden gesteld aan een candidaat, die voordat hij lid der vereeniging werd en zelfstandig zonder medicus optrad, zich had bezig gehouden met buikmassage en notabene in een vergadering had beweerd galsteen met zijn massage fijn gewreven te hebben, waardoor hij eenige gevallen van icterus had genezen.

De man werd eenvoudig door een onzer à faire genomen over zijn buikmassage, erkende dat hij noch van de methode, noch van de contra-indicatiën eenig juist begrip had; het werd hem toen eens voor al door een hartig woordje van den examiner duidelijk gemaakt, dat deze behandeling buiten zijn terrein ligt.

De laatste vraag is onvolledig weergegeven: tusschen de haakjes moet staan: *nabehandeling* van ontwrichting. Daarmede zal zeker het bezwaar wegvallen.

Zoo zouden wij alle vragen door den Secretaris opgeteekend kunnen toelichten!!

Ad II. Het jaarverslag van den Secretaris.

In dit jaarverslag worden behalve de belangrijke feiten in het afgelopen jaar voorgekomen, herhaaldelijk opmerkingen gemaakt, die geheel persoonlijk van den Secretaris zijn, die *zijn* opinie weergeven, maar daarmee nog niet die van het Genootschap.

Zoo de beruchte zin en het begin der toelichting bij het voorstel Rotterdam: „Is de physiologie in algemeene trekken enz”.

Is dat een eerlijk citaat?

Onze meening en die der meerderheid van het Genootschap was, dat de kennis der anatomie en physiologie voor den heilgymnast niet groot behoeft te zijn, dat hetgeen voor het M. O. gymnastiek gevorderd wordt, voldoende is. De Secretaris heeft zich steeds daartegen gekant, hij wilde hogere eischen en nu hij in het verslag van de examen-commissie voor de akten D en P (L. en M. O. gymnastiek) leest, dat die commissie weinig verschil maakt tusschen L. en M. O. komt hij nog eens op zijn vroeger thema terug en *wenscht* hij, dat wij bij het toelatings-examen hooger eischen stellen dan voor de akte M. O., wat hij, de Secretaris, persoonlijk *wenschelijk* acht en motiveert in den bovengenoemden beruchten zin, doet in de toelichting van de Afd. Rotterdam dienst, dikwijls dienst en soms grappig dienst om aan te toonen dat: „de geëxamineerden omtrent die kennis een veel grooteren dunk bezitten”.

De bezwaren, die Rotterdam daarop laat volgen, tegen de opinie van den Secretaris, waren en zijn ook onze bezwaren en gelukkig ook die van de meerderheid van de leden van het Genootschap.

Een tweede zin uit het verslag geciteerd, geheel cursief in de toelichting Rotterdam opgenomen — kan men als men wil ook zóó lezen, als bedoeld is: „De bewerking der massage, verricht door den ervaren masseur, is te „verkiezen boven die door den arts, die zich daarin nooit heeft geoefend”, en dan heeft de man gelijk.

Ten slotte nog een laatste geïncrimineerde zin uit het verslag, die zoo zonder meer niet zuinig pedant klinkt, maar die met goeden wil begrepen, toch zeer waar is:

„Het Genootschap is daartoe op den goeden weg; het heeft er toe bijgedragen om de orthopaedie als kunst te verheffen en tot een wetenschap „te maken”. Dit uitgesproken in de vergadering van heilgymnasten onder heilgymnasten maakte het overbodig om er bij te voegen: om de orthopaedie *onder ons heilgymnasten* als kunst te verheffen, enz.

Wij zijn overtuigd, dat elk medicus, die zich voor de heilgymnastiek interesseert, waardeeren moet wat deze vereeniging van heilgymnasten doet. Zij wil den goeden weg op en toont dat in elk opzicht. De oprichters van het Genootschap zagen spoedig anderen bij zich aansluiten, zij stonden de meening voor, ook in de statuten uitgedrukt, om een betere verhouding te verkrijgen tusschen medici en heilgymnasten. De meerderheid volgde hen; aangenomen werd: *dat geen der leden patiënten zou behandelen zonder machtiging en goedkeuring van een geneeskundige* (Art. 16a van het reglement).

Enkele verlieten het Genootschap, zij oordeelden het finantiëel beter zich niet te verbinden, zij vonden dat het Genootschap daardoor zijn eigen graf groef.

Heeft de medicus dus een waarborg, dat de leden van het Genootschap niet op eigen houtje praktizeeren, zij wenschten ook een waarborg voor hun kennis tegenover de medici en tegenover elkander. Op verschillende wijze werd moeite gedaan, bij Regeering en Faculteiten om gelegenheid voor onderwijs en tot het afleggen van een examen te verkrijgen. Hun pogen was vruchteloos. Toen besloten zij tot een examen, waaraan elk die lid wenschte te

worden van het Genootschap moest hebben voldaan. Het programma werd in overleg met ons opgemaakt en onveranderd door de vergadering aangenomen.

Het examen is nu gedurende twee jaren afgenomen, slechts drie nieuwe leden meldden zich daartoe aan.

Kan dit examen eenigen waarborg geven, dat de geslaagde iets van zijn vak af weet? Ons antwoord luidt zeer zeker bevestigend. Wie dat mede wil beoordeelen, wone het examen bij en leze het schriftelijk werk, maar ga niet te werk als de Afdeeling Rotterdam. Als men geslaagd is kan men lid worden van het Genootschap door zich te onderwerpen aan een ballotage. Hiermee is het Genootschap zeer streng, een vaste Commissie doet onderzoek naar gedrag, levensloop en wijze van optreden enz. enz. Voor de stemming wordt in een besloten vergadering de candidaat besproken. Iemand, die tot de geslaagden behoorde, maar groote reclame in advertentiën had gemaakt, werd gedeballotteerd.

Een diploma wordt niet uitgereikt, de quitantie tevens bewijs van lidmaatschap is het diploma. Dit ter voorkoming van misbruik door bijv. voor korten tijd lid te worden, te bedanken en dan tegen den geest van het Genootschap zelfstandig zonder geneeskundige op te treden en zich te noemen gediplomeerd heilgymnast.

Door deze en andere maatregelen toont het Genootschap het goede te willen en tevens een open oog te hebben voor het gevaar, dat dreigt, toont het te weten wie en wat zich al niet heilgymnast noemt, waardoor de naam bij velen een slechten klank heeft en waaronder de leden onwillekeurig lijden. Door, hoewel daartoe niet verplicht, zij waren immers lid, zich toch aan het examen te onderwerpen, bewijzen deze mannen, waarvan velen op rijperen leeftijd, dat ze moeite willen doen, dat ze willen werken en een voorbeeld stellen aan de jongeren.

Velen zijn autodidacten, velen brachten geruimen tijd in het buitenland door, waar wel gelegenheid tot opleiding bestaat, enkele jongeren werden door de ouderen opgeleid. Ware tot stand te brengen wat de Afdeeling Rotterdam nuttig verklaart: dat uit hen, die examen M. O. gymnastiek hebben gedaan, door theoretisch en vooral praktisch onderwijs van de zijde der medici een keurbende werd gevormd, de leden van het genootschap zouden zeker de eersten zijn, die dat zouden toejuichen en het thans bestaande toelatings-examen zouden afschaffen om in het Reglement de daarop betrekking hebbende artikelen te vervangen door: Ieder, die het diploma heeft van den cursus enz. kan na ballottage lid worden van het genootschap.

Zouden wel allen, die dat Diploma verwerven, lid trachten te worden?

Velen zouden er zijn, die zich niet aan de bindende bepalingen van het genootschap zouden willen onderwerpen en o, hoe spoedig zouden er dan advertentiën verschijnen met: *gediplomeerd heilgymnast*, hoe spoedig zou het doktertje spelen onder die keurbende toenemen!

Er zijn nu eenmaal in ons land heilgymnasten en menschen, die zich zoo betitelen in bonte menigte, tienmaal meer dan het veertigtal leden van het genootschap, er worden dagelijks in ons vaderland tal van patiënten door hen behandeld en mishandeld, wij zouden daarvan de ergerlijkste voorbeelden kunnen aanhalen. Laten wij hen, die het goede, willen voorthelpen. Vrome

wenschen zijn gemakkelijk uit te spreken, zooals bijv.: „In het algemeen is „het in het belang van de patiënten, dat de geneeskundigen zelven niet het „recht uit handen geven, maar zelf (behandelen?) of aan andere geneeskundigen de behandeling opdragen.”

Van zelfbehandelen door de geneeskundigen in het algemeen zal in de eerste tijden geen sprake zijn, de geneeskundige specialiteit is er en zal er gelukkig meer en meer komen, maar nog in jaren niet voldoende om in de behoefte te voorzien en dan nog zal hij een of meer helpers noodig hebben. Die helpers zal hij vinden in die heilgymnasten, welke over de zaak denken zooals de leden van het genootschap.

Het is de taak der medici en van het medisch onderwijs te zorgen, dat de medicus in staat is om „heilgymnastische bewegingen voor ieder geval „afzonderlijk nauwkeurig aan te geven.”

Niet het dom houden van anderen die hem op enkele punten voorbij zouden gaan, maar het zelf zorgen, dat die anderen hem niet voorbij komen.

Ten slotte nog de bepaling uit het Reglement: „het examen wordt afgenomen door H.H. medici, buitengewone leden.”

Hierbij heeft de gedachte voorgezet, dat onder de medici, die belang stellen in de zaak der heilgymnastiek in de eerste plaats mochten gerekend worden zij, die zich hebben laten inschrijven als buitengewoon lid en dat het dan aan het bestuur niet moeilijk zou vallen uit die buitengewone leden een keuze te doen van hen, die zich competent achten om het examen af te nemen. Ieder, die het genootschap kent, die de leden kent, zal voorzeker niet den indruk krijgen, dat hij te doen heeft met: een categorie van personen, die er zich op laten voorstaan pionieren der physiologische en anatomische wetenschap te zijn, de ware kunst der orthopaedie in het leven te hebben geroepen en die met hun gebrekkige, oppervlakkige opleiding en kennis zich boven medici — niet-specialiteiten — stellen.

Ieder, die het door ons afgenomen toelatingsexamen tot het genootschap heeft bijgewoond of nog zal bijwonen, zal zonder eenigen twijfel moeten verklaren, dat wij niet door de wijze van afnemen van dat examen ook maar het geringste hebben bijgedragen tot het in het leven roepen van een dergelijke categorie van personen. De goeden moesten het te Rotterdam met de kwaden ontgelden.

De vraag is te berde gebracht: Wat heeft de Ned. Maatschappij tot bevordering der Geneeskunst eigenlijk met dat examen te maken, een examen dat een geheel huishoudelijk karakter draagt en geen andere rechten geeft dan het recht om te worden toegelaten tot de ballottage voor het lidmaatschap van het Genootschap ter beoefening der Heilgymnastiek in Nederland? Alleen dan wanneer wij, zijnde leden der Ned. Maatschappij tot bevordering der Geneeskunst, door dat examen af te nemen, schade toebrengen aan de belangen van den geneeskundigen stand, waarvoor de Maatschappij strijdt, kan zij zich daarmee bemoeien.

In hoeverre wij ons daaraan hebben schuldig gemaakt laten wij gerust over aan het billijk oordeel van elk lid der Maatschappij.

Dr. W. RENNSSEN.

H. TIMMER.

Dr. S. B. RANNEFT.

Buitengewone leden van het Genootschap ter beoefening der Heilgymnastiek in Nederland zijn de volgende medici:

D. N. H. ADRIANI, Oosterbeek.
J. J. DE BLÉCOURT, Hees.
C. W. BOLLAAN, Tiel.
J. VAN CAMPEN, Amsterdam.
E. VAN DIEREN, Amsterdam.
J. M. DUTILH, Rotterdam.
N. H. FRANK, Zwolle.
H. GODTHELP, Hilversum.
W. J. KOLFF, Nijmegen.
B. J. KOUWER, Haarlem.

M. J. VAN OLM, Winschoten.
J. PETERS, Hilversum.
S. B. RANNEFT, Groningen.
W. RENNSSEN, Arnhem.
B. S. DE SMITT, Amsterdam.
J. C. W. M. VAN DER SIJF, Nijmegen.
H. TIMMER, Amsterdam.
W. P. VERHOEF, Utrecht.
C. E. A. VERMEULEN, Amsterdam.
A. E. VERMEY, Amsterdam.

BERICHTEN.

BUITENLAND.

PARIS. — **Van een verdwijnend volk**, dat eens een grooten invloed had op de wereldgeschiedenis, zoodat wij hopen, dat het uit de herinnering onzer nakomelingen niet moge verdwijnen, bestaan nog overblijfselen in Europa. Weldra mag men zich haasten, om nog levende exemplaren te zien.

Sedert 1890, zoo leest men in *the Med. Record* van 17 April, overtreft in Frankrijk het sterftecijfer het aantal geboorten. In 1895 is de bevolking met 17000 zielen afgenomen.

BERLIJN. — **De Kneipp-artsen.** Door een artikel over de Kneipp-artsen in haar nummer van 24 December heeft de *Deutsche med. Wochenschr.* de „gerechtvaardigde en voor haar vleierende” ergernis van Dr. OTTERBEIN, een der voornaamste artsen (in partibus infidelium) der Naturheilmoving, gaande gemaakt. Deze heer verlangt, dat men „unsere” overtuiging „wenigstens”(!) eert en acht. Dezen ongehoorden aanval (van de *Wochenschrift*) die „uns” in de oogen van het publiek vernedert en „unsere Existenz” bemoeilijkt, wijst hij ook dáárom van zich, omdat andere jonge artsen daardoor zich laten weerhouden, „uns” te volgen. Hij zou voorbeelden kunnen aanwijzen. Maar „allerminst zal het gelukken, met stompzinnige praatjes en unqualificerbare scheldwoorden een *vooruitgang* tegen te houden, van wier noodzakelijkheid een groot deel van het publiek en vele *denkende* artsen overtuigd is.

De *Wochenschrift* van 22 April, hoopt maar, dat de *voorbeelden*, waarvan hier gesproken wordt, in aantal flink mogen toenemen, en neemt zich voor, het aan Dr. OTTERBEIN en zijn kneipp-ärztliche collega's zoo onaangenaam te maken, als maar mogelijk is.

WEENEN. — **Badartsen-bond.** Den 29sten Maart heeft zich een *Centralverband der Balneologen Oesterreichs* gevormd, onder voorzitterschap van Prof. WINTERNITZ (*Blätt. f. klin. Hydrotherapie*, n°. 4).